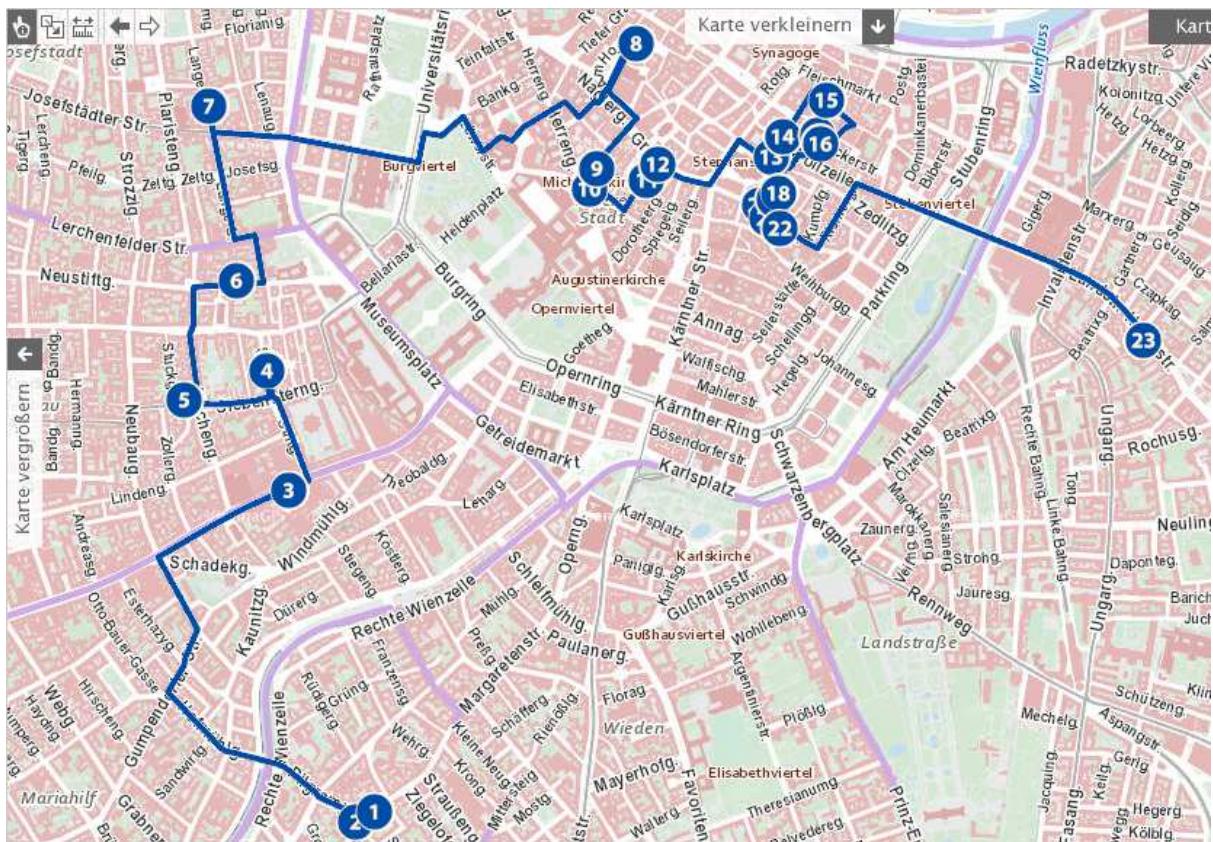

Van “Durchhäuser en Pawlatschenhöfe”.

Een wandeling door onbekend Wenen en een blik op de typisch Weense hofjes welke vaak achter gesloten deuren liggen.

De hele tour is ongeveer 8 kilometer lang.

Stadtspaziergang: Innenhöfe, Durchhäuser und Pawlatschen

Opmerking: Omdat sommige binnenplaatsen - vooral de Bäckerstraße en Singerstraße - in woongebouwen liggen, kan het voorkomen dat niet elke binnenplaats toegankelijk is. We vragen om uw begrip!

Een stadswandeling die u terugbrengt naar het historische Wenen. Kleine schuilplaatsen, rustige steegjes en groene oases als een parallel universum aan de alomtegenwoordige drukte van de stad. Ontdek de typisch Weense charme in de binnenhoven, huisdoorgangen en smalle verbindingswegen.

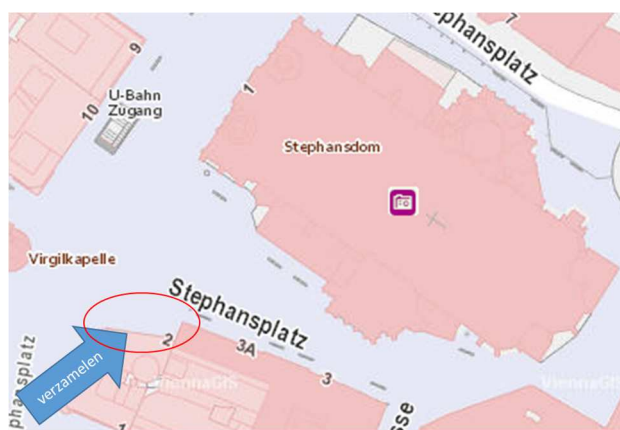
De binnenplaats, typisch voor Wenen, was een plaats van communicatie. In de herenhuizen van de 18e eeuw was er meestal een eenvoudige binnenplaats achter prachtige gevels, die voor veel huurders het middelpunt van het leven was. De Pawlatschen zijn altijd "elementen van het sociale leven" geweest. Mensen ontmoetten elkaar bij de buitengang, hingen daar hun wasgoed op, wat soms tot ruzie leidde. In tijden van industrialisatie en de daaruit voortvloeiende woningnood werd de gemeenschappelijke waterput vervangen door de Bassena op de begane grond.

Binnenplaatsen en groenvoorzieningen moesten plaats maken voor functionele appartementsgebouwen. Vandaag de dag kunt u, vooral in de 1e wijk, liefdevol gerestaureerde Pawlatschen huizen en goed onderhouden binnenplaatsen ontdekken. De term "Pawlatsche" is overigens afgeleid van het Tsjechische woord "pavlac" en staat voor smalle, smalle, open (houten) gangen die de afzonderlijke appartementen met elkaar verbinden en via een buitentrap bereikbaar zijn.

De "Durchhäuser" zijn ook een Weense zeldzaamheid en een bijzonderheid die nauwelijks ontdekt is door toeristen. Een insidentip, zeg maar. Omdat het Durchhaus meestal diende als een kortere weg tussen twee parallelle straten, die aan beide zijden toegankelijk is. Tegenwoordig opent zich daarachter meestal een binnenplaats, waar zich winkels en restaurants bevinden.

Geschiedenis op elke hoek

De volgende route leidt vanuit de binnenstad langs enkele van deze huizen naar de voormalige voorstadswijken

Verzamelplaats wandeltour NedVerWien

De Wandelroute: Wij starten niet bij 23 maar in de Ballgasse en gaan dan tegen de klok in terug naar nummer 8 voor de korte tour en verder naar nummer 1 als u de lange tour wilt maken.

1. 5., Schlossquadrat
2. 5., Margaretenplatz und Margaretenhof
3. 6., Raimundhof
4. 7., Amerlinghaus am Spittelberg
5. 7., Adlerhof
6. 7., Durchhaus Neustiftgasse
7. 8., Lange Gasse 34
8. 1., Ledererhof 2
9. 1., Kohlmarkt 11
10. 1., Michaeler Durchgang
11. 1., Nestroy Geburtshaus
12. 1., Generalihof
13. 1., Zwettlhof
14. 1., Schmeckender-Wurm-Hof
15. 1., Heiligenkreuzerhof
16. 1., Bäckerstraße 10
17. 1., Bäckerstraße 7
18. 1., Blutgasse 3
19. 1., Fähnrichhof
20. 1., Deutschordenshaus
21. 1., Singerstraße 16
22. 1., Singerstraße 22
23. 3., Sünnhof

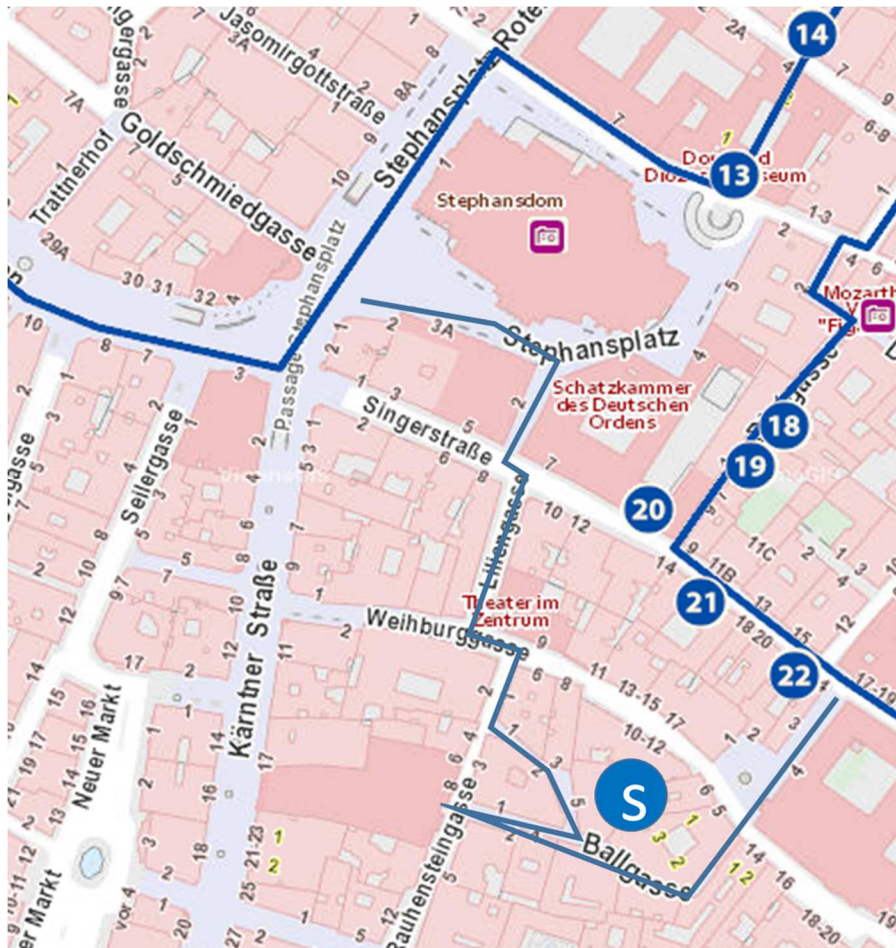

Literaturnachweise

- Felix Czeike, Historisches Lexikon Wien. In 6 Bänden, Wien 2004
- Erich Leisch, Wiener Innenhöfe. Eine photographische Betrachtung von Erich Leisch und Gerhard Scheiterle erl. nach Wiener Chroniken mit einem Vorwort von Helmut Zilk hrsg. und gestaltet von Gerhart Langthaler, Wien 1983
- Henriette Mandl, Wiener Altstadt-Spaziergänge, Wien 1993
- Helga Maria Wolf, Unsere Stadt. 30 unbekannte Wege durch Wien, Wien 1994

Start am Ballgasse, Rauhensteingasse, Blumenstockgasse:

In het centrum van Wenen vindt u talloze steegjes en steegjes die bijna als een labyrint met elkaar verbonden zijn en die het de bezoeker moeilijk maken om het overzicht te behouden. Een bijzonder goed voorbeeld is de Ballgasse. Als men op de Franziskanerplatz tegenover de Franciscaanse kerk staat, ziet men rechts ter hoogte van het hoofdportaal aan de Weihburggasse een doorgang. Wat lijkt op het portaal van een Weens herenhuis is de ingang van de Ballgasse.

Het steegje is nauwelijks drie meter breed en loopt als een kloof tussen de hoge huizen van de oude stad en biedt toegang vanaf de Rauhensteingasse en dan ook vanaf de Weihburggasse. Het steegje is gebogen. Dit was gebruikelijk in de Middeleeuwen, omdat het meer veiligheid bood tegen de vijand, omdat deze niet om de hoek kon schieten. Net als bij de Ballhausplatz gaat de naam van het steegje terug op het balspel (Gioco della palla), dat keizer Ferdinand I rond 1500 van Spanje naar Wenen bracht.

De Weners hadden veel plezier in het spel en bouwden er speciaal spelhuizen voor. Gaandeweg nam het enthousiasme voor het spel af en werden de spelhuizen omgebouwd tot theaters en danszalen. Hier komen de termen "balhuis" en "bal" vandaan (gemaskerd bal, hofbal, operabal...) De inwoners zijn niet zo snel bevriend geraakt met de buitenlandse kostuums en de taal van de Spaanse grandes. En ook niet de grandes met de Weense. Ook geen woord begrijpend en niet gewend aan het koude klimaat, moeten ze er nogal chagrijnig hebben uitgezien. Zo is de uitdrukking "Grantig" en "das kommt mir Spanisch vor" ontstaan. Een ander gezegde wordt hier in de Ballgasse duidelijk gemaakt. Door de smalle boogstraat hebben veel wagens door de eeuwen heen met hun wielen "de boog gekrast", "Die Kurve gekratzt".

In plaats van het Ballhaus werd in 1772 de "Bürgerliche Tischlerherberge" op nr. 8 gebouwd. Het diende als onderkomen voor reizende Handwerkers, de Gesellen. Drie jaar lang en een dag moesten ze auf der Walz zijn (op Reis gaan om andere culturen en handvaardigheden te ontdekken). Dat betekent dat de leerling na het behalen van zijn Gesellen prüfung door de

Meester werd "vrij" gesproken en zelfstandig zijn ambacht kon gaan uitoefenen. Om op de Walz te gaan moest je het Gesellen diploma op zak hebben, ongehuwd zijn, schuldenvrij en jonger dan 30 jaar. Er waren in die tijd strenge interne gedragsregels onder de Gesellen. Als je deze regels brak, kon je bijvoorbeeld je gouden oorbel laten afscheuren als straf, dus zeggen de Wiener vandaag de dag nog steeds: "Schlitzohr. Timmermannen (Tischler) hebben nog heel vaak een gouden oorbel in.

Ballgasse 4 Op werkdagen is de voordeur van Ballgasse 4 meestal open en betreedt u een charmante binnenplaats, die met zijn twee ronde bakstenen trappen een geheel nieuwe aanblik biedt.

Het Josephiaanse huis werd in 1785 gebouwd door Josef Meissl. In 1809 woonden hier Ludwig van Beethoven, 1823-26 Franz Grillparzer en 1823 Ignaz Franz Castelli.

In de kelder bevinden zich nog resten van het voormalige Himmelpfortklooster uit het 1ste kwartaal van de 17de eeuw. De Ballgasse leidt naar de Rauhensteingasse naar de "Spielzeugschachtel". Het

Rauhensteingasse:

Nr. 8: In het laatste jaar van zijn leven woonde Mozart in het voormalige "Kleines Kaiserhaus" (Rauhensteingasse 8, toen Kärntner Straße 19). Vandaag de dag is er daar een groot warenhuis. Er is een Mozart gedenkkamer op de 5e verdieping.

Nr. 3: De ruwe steen boven het ingangsportaal moet herinneren aan de verhoorkamer die hier eerder lag.

Pas vanaf de 13e eeuw wordt in Wenen een beul genoemd. Voordien oefenden handlangers, frontmannen of de jongste lekenbeoordelaar het kantoor uit. In de late middeleeuwen kreeg de beul zijn woning in de Rauhensteingasse toegewezen. Dit gebouw, "Schergenhaus" genaamd, diende ook als gevangenis en martelkamer (verhoorkamer). De gevangenen zouden op matten (dacken) op ruwe steen hebben gelegen. De naam van de straat en de zinsnede "Auf der Dacken liegen" is hier van afgeleid. Vandaag de dag is het de residentie van de Vrijmetselaars van Wenen.

Nr.4: Wenninger Bäckerei-Konditorei, Rauhensteingasse Nr.4

De kleine bakkerij aan de achterkant van het warenhuis Steffl in de Rauhensteingasse zou de beste maanzaad- en notenstrudel van de stad hebben. Vierkant, iets groter dan een toastbrood, met een laagje deeg van enkele millimeters dik aan de buitenkant en alleen vulling binnenin!!!! Op nr. 4 vindt u ook de boekhandel "zum Rauhen Stein" die gespecialiseerd is in vrijmetselaarsliteratuur.

Blumenstockgasse:

Vanuit Rauhenstein- of Ballgasse komt u naar de Blumenstockgasse. Deze straatnaam dateert ook uit de Middeleeuwen. Niet ver hiervandaan was het klooster van St. Agnes (afgeschaft onder Jozef II). De ingang was in de Himmelpfortgasse (vandaar de naam Himmelpfortklooster), de kerktoeringang in de Rauhensteingasse en de kloostertuin die zich tot hier uitstreckte. Vandaar de naam Blumenstockgasse.

Gigerl, Stadtheuriger:

Het huizenblok Rauhensteingasse 3 - Blumenstockgasse 2 en Ballgasse 1 maakte, zoals gezegd, een deel uit van het in 1230 gestichte klooster zur Himmelpforte.

Het oudste gedeelte van het huis, Blumenstockgasse 2, herbergt nu de ingang van een originele wijnbar "GIGERL". De naam Gigerl staat voor een originele Weense figuur uit de vorige eeuw, die graag uitging en in de mode was.

In de Middeleeuwen was wijn niet alleen een genots- en voedingsmiddel, maar ook een belangrijke handelswaar. Terwijl de aristocratie zoete wijnen importeerde, voegde Otto Normalverbraucher kruiden toe aan de zure Weense wijn. Een laatste overblijfsel van de middeleeuwse gekruide wijnen is de bekende glühwein. Er werd ook wijn gebruikt om te koken, er werd azijn geproduceerd en het werd gebruikt als medicijn (brandewijn). Wijn was ook toegestaan tijdens de vastentijd. Bedelaars, pelgrims, boodschappers en reizigers werden uitgesloten van de vastentijd. De druivenoogst was in de Middeleeuwen nog bewerkelijker dan nu (althans voor de rug). Eerst waren er de lage culturen, daarna de stamculturen. De geavanceerde culturen die vandaag de dag gangbaar zijn, werden pas rond 1950 door de Oostenrijkse wijnproducent Lenz Moser "uitgevonden". Gedurende de dag dronk de "middeleeuwse" man minstens één liter wijn. Direct na het opstaan dronken de mensen al wijn, maar die werd wel met water verdund.

22. Stadspaziergang: Innenhöfe - Singerstraße 22 (kan gesloten zijn)

Die Singerstraße liegt in einem der ältesten Viertel Wiens.

In het herenhuis uit de 17e eeuw woonde onder andere de priester van de Sankt Stephankathedraal. De kleine, charmante binnenplaats is nu opengesteld voor het bedrijfsleven. De huizenblokken in de zogenaamde Blutgassenwijk in het eerste Bezirk, tussen de Singerstraße, de Blutgasse, de Grünangergasse en de Domgasse, behoren tot de oudste in Wenen. Hun fundamenten gaan minstens terug tot de twaalfde eeuw. De gebouwen die erop staan dateren uit de 16e en 17e eeuw.

21. Stadspaziergang: Innenhöfe - Singerstraße 16 (kan gesloten zijn)

Renovierter Pawlatschenhof im Palais Neupauer-Breuner.

Het barokke paleis Neupauer-Breuner heeft ook open Pawlatschengänge. De binnenplaats is een bezoek waard. Vaak doordeweeks open

Het barokke paleis Neupauer-Breuner biedt ook open Pawlatschengänge aan. In 1715 kocht de stadsthesaurier Johann Christian Neupauer hier een huis van de erfgenamen van graaf Souches.

Deze werd gesloopt en in de daaropvolgende jaren werd het huidige stadspaleis gebouwd. In 1749 kocht gravin Maria Hallweil het paleis, in 1785 ging het naar Therese Freiin von Moser en in 1795 naar de familie Coith. Pas in de tweede helft van de 19e eeuw werden de graven Breuner eigenaar van het paleis. Het paleis heeft twee drie-assige zijdelingse risalieten en een vijfassige middenrisaliet. Hier bevindt zich de drie-assige poortzone met een rijdende poort. en twee looppoorten. De externe regeling volgt de door Lukas von Hildebrandt ontwikkelde regeling, het portaal aan de andere kant, is vergelijkbaar met de poortontwerpen van de oudere visser.

Hermenatlants ondersteunen het balkon. Voor Pilgram spreekt als Planschrijver dat hij vaak de gemengde stijl van Fischer en Hildebrandt's ornamentele elementen gebruikte. Van alleen de

delen in het doelgebied zijn bewaard gebleven. De onderdelen die gegraveerd werden na De oorspronkelijk op zolder aanwezige figuren van Salomon Kleiner zijn in de 19e eeuw verwijderd.

Tot op zekere hoogte als begrenzing van de portaalzone bevinden zich twee groepen ter hoogte van het balkon. Aan de linkerkant: Het gevecht van Hercules met Antaeus, de zoon van Gaia; rechts: Aeneas draagt zijn oude vader uit het brandende Troje.

Op de binnenplaats van het paleis staat een beeldhouwde huisfontein. Links bij het trappenhuis is een soort wachtkamer met Stenen open haard en houten schouwen. Daarboven een stucwerk reliëf, dat van de broer Georg Raphael Donner, Matthew, is. Helaas heeft deze kamer veel te lijden gehad van de installatie van een lift. De trap is versierd met delicaat stucwerk

20. Stadspaziergang: Innenhöfe - Deutschordenshaus

Großer Gebäudekomplex in einem der ältesten Viertel Wiens.

De vestiging in de Singerstraat 7 is gebouwd tussen 1204 en 1206 en werd tot hoofdzetel van de Orde in Oostenrijk. Tot op de dag van vandaag dient es als zetel van de priorates der Ballei Österreich. Sinds 1809 is het huis ook de zetel van de Hoogmeester der Orde, waardoor deze Orde tot de weinig kerkelijke instituten behoort waarvan de hoogste Gezaghebber haar residentie NIET in Rome heeft

In de 17e en 18e eeuw zijn er behoorlijk wat toevoegingen gemaakt. Het Teutoonse Ordehuis bestaat uit twee binnenhoven met gevels in 17e eeuwse stijl.

Wolfgang Amadeus Mozart woonde korte tijd en dat was echt kort, van 16 maart tot 2 mei 1781. in een van de appartementen, later verbleef ook Johannes Brahms in het Deutschordenshaus van 1863 tot 1865.

In 1903 werden grafplaten die gevonden waren, in de muren ingemetseld. In de passage tussen de twee binnenplaatsen bevinden zich gedenkplaten voor ereleden of dragers van de Mozartmedaille van het Mozartgemeinde Wien. De kerk, het centrale archief en de schatkamer van de Duitse Orde zijn ook in het huis ondergebracht.

Op de begane grond, naast de kerk, bevindt zich de Sala terrena, een centrale ruimte met een platte koepel en versierd met illusionistische muurschilderingen uit het einde van de 18e eeuw. De fresco's tonen rijke, deels figuratieve versieringen en mythologische taferelen. Deze zomerse tuinzaal werd vroeger door een deur naar de binnenplaats geopend, maar is nu als raam gesloten. De Sala terrena is meestal alleen open voor concerten, maar kan ook bezocht worden in het kader van rondleidingen door de schatkamer.

De Deutschordenskirche is een rooms-katholieke kloosterkerk in het binnenhof van het Deutschordenshaus van de Duitse Orde in Wenen-Innere Stadt. Singerstraße 7. Van de voorganger van de Teutoonse Orde uit de 13e eeuw is de kerktoren bewaard gebleven.

Na de stadsbranden werd het schip in etappes herbouwd en op de 4e zondag van de advent in 1395 opnieuw ingewijd en onder het beschermheerschap van de beschermheilige van de Orde, de heilige Elizabeth van Thüringen, geplaatst. De oorspronkelijk rechthoekige vorm van het gotische schip heeft een stergewelf, en had aanvankelijk vier grote ramen aan de zuidkant in de richting van de Singerstraße. In de barokke periode werd het schip omgebouwd tot een ovale ruimte, waardoor er in de hoeken galerijen met gotische ornamenten ontstonden, die toegankelijk zijn vanuit acht appartementen die zich achter het schip bevinden. Het portaal van het Deutschordenhaus en de verbindingsgang daarachter naar de binnenplaats vormen de ingang van de kerk, waar het voorportaal via een kleine trap aan de rechterkant wordt betreden, omdat de vloer van het schip tot op straatniveau is verhoogd. Op de muren van de kerk zijn meer dan tachtig wapenschilden te zien, de zogenaamde Aufschwörschilde, meestal wapenschilden met vier heraldische velden, toen rijke ridders hun wapen in de kerk deponeerden na de ridderlijke onderscheiding.

Het gevleugelde altaar werd in 1520 in Mechelen gemaakt voor de St. Maria-kerk in Gdansk en kwam in 1864 naar Wenen. Het hoogaltaarstuk van 1667 van de schilder Tobias Pock toont de beschermheilige van de orde Maria met het kindje Jezus op haar schoot, Elisabeth, George en Helena. In de loop van de liturgische hervorming in 1986 werd de basis van het gevleugelde altaar vernieuwd en werden een feestaltaar en een ambo toegevoegd. Het Cuspinjse altaar toont de stichter Johannes Cuspinian en zijn twee Vrouwen Agnes en Anna. Er zijn drie monumenten voor Erasmus Graf Starhemberg, voor Guidobald Graf Starhemberg en aan Josef Philipp Graaf Harrach.

19. Stadspaziergang: Innenhöfe - Fährnichhof

Teil des mehrere Höfe umfassenden Wohnkomplexes.

De fundamenten van het gebouw in de Fährnichhof dateert uit de 12e eeuw.

Volgens een niet bevestigde legende zouden de Tempeliers hier hun hoofdkwartier hebben gehad. Het behoorde toe aan het aangrenzende nonnenklooster "St. Niklas am Anger" (Nikolai-klooster), dat in 1272 werd gesticht als een tak van het Niklas-klooster, gelegen voor de Stubentor, en dat al in de 16e eeuw uit verschillende huizen bestond.

De individuele huizen werden gebouwd na de eerste belegering van Wenen door de Osmanen (het zogenaamde Eerste Turkse Beleg [1529]), het toen min of meer vervallen complex werd ontbonden en verdeeld in individuele huizen, die keizer Karel V gaf aan arme burgers wier huizen met de grond gelijk werden gemaakt toen de Osmanen naderden.

Het huis Blutgasse 5 (met Pawlatschengängen; bord "Zur grünen Raith-Tafel") vormt de doorgang naar de Fährnichhöfen, die in de bouwkern uit de 15e/16e eeuw stammen, maar in het complex uit de 12e eeuw. Een van de gebouwen van het complex was de Riemerherberge (bord "Zum Vogel in der Au"). Er was ook een goed bezocht bierhuis.

Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog, op 8 april 1945, veroorzaakte het bombardement op de binnenstad veel schade. Om drie uur 's middags hebben twee bommen de grote binnenplaats geraakt en versplinteringsschade aangericht aan de omliggende gebouwen. Ergere gevolgen werden veroorzaakt door de inslag van een bom in de stoep op de hoek van de Blutgasse en de Singerstraße, waardoor een grote scheur in de erker op de eerste verdieping ontstond. Een andere bominslag in de stoep beschadigde de gevel en de buitenwoningen.

Na 1945 was het Fährnichhof in zo'n slechte structurele staat dat het ondanks de heersende woningnood niet bewoond kon worden. De stad Wenen kocht de huizen en kondigde in 1956 een ideeënprijsvraag aan. Daarna kregen de architecten Prof. Euler en Prof. Turner de opdracht om het herontwerp te plannen. De restauratie (in samenwerking met de Ekazent [een dochteronderneming van de Zentralsparkasse]) begon in 1962 en werd voltooid op 3 december 1965.

Het Fährnichhof wordt gevormd door de huizen Blutgasse 5, 7, 9 en de Singerstraße 9 en 11. Het plein op de binnenplaats wordt overschaduwd door een prachtige plataan welke meer dan 250 jaar oud is en een omvang heeft van bijna 3 meter. In de stam is ook nog een stuk hekwerk te zien welke afkomstig is van het in 1732 geruimde kerkhof bij de stephansdom.

U kunt rechtdoor lopen van de Fährnichhof naar de Singerstraße of via een verborgen uitgang met een Minihof in de Blutgasse nr. 9 uitkomen, daar links afslaan en de Singerstraße volgen. Het gebied van de Duitse Orde begint meteen aan de rechterkant.

Bovendien opent de grote, genestelde binnenplaats zich via trappen en smalle doorgangen naar de Grünangergasse.

18. Stadspaziergang: Innenhöfe - Blutgasse 3

Romantischer Pawlatschenhof in einem der ältesten Viertel von Wien.

Blutgasse nummer drie onthult een typisch 17e eeuwse Pawlatschenhaus met een smalle binnenplaats en open gangen.

Het huis is via een smalle trap verbonden met het Fährnrichhof. De huizenblokken in de zogenaamde Blutgassenwijk in het eerste Beziirk, tussen de Singerstraße, de Blutgasse, de Grünangergasse en de Domgasse, behoren tot de oudste in Wenen. Hun fundamenten gaan minstens terug tot de twaalfde eeuw. De gebouwen die erop staan dateren uit de 16e en 17e eeuw.

De naamgeving van de Blutgasse is niet historisch gedocumenteerd, en verschillende legendes achtervolgen deze. Een van hen...zegt dat er in de Middeleeuwen hier slachtkamers waren van waaruit het bloed via goten in het steegje werd afgevoerd en wegvloeide. Een ander vertelt over het incident dat in 1312 tijdens de ontbinding van de Franse Orde van de Tempeliers veel Tempeliers werden afgeslacht, dat het hele steegje was doordrenkt met haar bloed. Deze legendes zijn echter door historici onwaar verklaard. De naam "Plutgessel" verschijnt voor het eerst in 1550. Daarvoor heette het steegje "Kothgässel". In de middeleeuwen brachten ze de toiletten op de binnenplaatsen aan boven kuilen welke tot acht meter diep gegraven zijn. Daarvan hebben ze gelijk meerdere aangelegd, zodat je - als de ene vol was - de volgende kon gebruiken totdat de andere was opgeruimd. Men kende ook de zogenaamde wc-erkers aan of in de huismuur, waar de uitwerpselen direct op straat of in de tuin terecht kwamen

In huis nr. 3 is er een restaurant met de naam Chamäleon: "Gewoon het enige restaurant in Wenen voor echte Zwitsers" Kaasfondue. En de kaasfondue is heerlijk! Misschien is het omdat er een Zwitser is die serveert en kookt. Serieus, als je goede kaasfondue in Wenen wilt eten, dan is het hier. Raclette is ook nog steeds beschikbaar en Zwitserse Kaasschalen, allemaal van topkwaliteit

Men gaat nu door de eerste, dan door een kleinere pavlacen binnenplaats, een paar trappen naar beneden, dan naar rechts twee trappen op en staat in verrassing op een relatief grote binnenplaats.

De Bakkerstraat (Bäckerstrasse)

Over de Bäckerstrasse is heel veel te vertellen

Nr. 1 Regensburgse Hof

Het laat-historische huur- en kantoorgebouw werd in 1897 door Franz von Neumann gebouwd in plaats van het gesloopte Regensburgse hof. Dit werd al in 1410 genoemd als de zetel van de Zuid-Duitse kooplieden. Een gedenkplaat herdenkt het feest van Niklas Tischler in 1470, waar keizer Friedrich III en de Hongaarse koning Matthias Corvinus elkaar ontmoetten. Het gebouw bevindt zich op het hoofdadres Lugeck 4.

Nr. 2 Tentmakers Huis

Het vier verdiepingen tellende herenhuis heeft een gevel uit 1706/07, maar de kern dateert uit de late middeleeuwen en werd in 1641 herbouwd. De asymmetrische gevel is opgetrokken uit stenen kozijnen met rechte kappen en gebogen vensterbanken, die aan de linkerkzijde bestaan uit dubbele ramen. Daartussen zit gipsen decoratie in de vorm van ranken en slingers. Onder de kroonlijst bevindt zich een fries met bladeren en Maskers (maskerons genoemd welke eigenlijk regenwater afvoeren zijn).

Op het niveau van de 1e verdieping aan de rechterkant, in een ovale nis, bevindt zich de figuur van de Onbevleete Maria met kalkoenen uit het 1e kwartaal van de 18e eeuw. Het bolvormige ronde boogportaal van het huis heeft een door pilaren ondersteund holle dak en een wapenschild cartouche. Op de vierkante binnenplaats staan paviljoens; vanaf hier is een woontoren met een piramidevormig dak te zien. De huisfontein met schacht uit de 14e/15e eeuw is, net als de woontoren, een van de oudste delen van het huis. De uitgebreide kelders met tonnen- en lunetvatengewelven dateren uit het midden van de 16e eeuw tot het 2e kwart van de 17e eeuw.

Nr. 3 Stadshuis

Het paleisachtige barokke stadshuis, dat tot aan de Sonnenfelsgasse reikt, dateert in zijn kern uit de 2e helft van de 16e eeuw. In het 1e kwart van de 18e eeuw werd het in de barokke stijl gewijzigd en uiteindelijk in 1855 door Anton Grünner verder gereconstrueerd. De gevel wordt gekenmerkt door een vlakke centrale risalit, de vloeren zijn met elkaar verbonden door gipsvelden. Het centrale pilasterportaal uit het 1ste kwart van de 18de eeuw wordt bekroond met een convex traliewerk balkon en vazen. Op de vierkante binnenplaats zijn er klauwplaten. Een opmerkelijke vierpijlertrap heeft nog steeds originele smeedijzeren leuning.

Nr. 4 Vroeg historisch woon- en bedrijfsgebouw

Het Durchhaus werd in 1845/47 door Franz Schlierholz gebouwd als woon- en bedrijfsgebouw. Aan de Bäckerstraße ligt de bar KIX, die in 1988 door Oskar Putz is ontworpen. Het gebouw is gelegen op het hoofdadres Wollzeile 9.

Nr. 5 Scharschell House

De kern van het herenhuis, dat dateert uit de Sonnenfelsgasse, werd gebouwd in 1566/86, met een extra verdieping in 1662/82 en een nieuwe voorgevel rond 1726/30. Tenslotte voegde Johann Öscher in 1799 de 4e verdieping aan het gebouw toe. Bijzonder opmerkelijk is het stenen ronde portaal met sokkel uit de Renaissance periode. De stenen huisnummerplaten dateren uit de 2e helft van de 18e eeuw. Op de gelijkaardige achtergevel in de Sonnenfelsgasse staat tussen de 1ste en 2de verdieping een stenen leeuwensculptuur uit de 16de eeuw. Binnenin zijn diverse oude architectonische details te zien, zoals traliedeuren, wenteltrap, groefgewelf of twee verdiepingen tellende kelder.

Nr. 6 Vroege historische huurwoning

Net als het naburige gebouw werd het vroeg-historische huurhuis in 1846 door Franz Schlierholz gebouwd. De gevel is gegroefd, de ramen zijn gewoon verdacht. Dit is de locatie van het restaurant van Hans Figlmüller, beroemd om zijn Wiener Schnitzel.

17. Stadspaziergang: Innenhöfe - Bäckerstraße 7

Innenhof mit Schmiedeeisenarbeiten Friedrich Amerlings.

Het goed geconserveerde renaissancehuis uit de 16e eeuw is voorzien van een arcadehof, welke nu gedeeltelijk dichtgemetseld zijn of van ramen zijn voorzien. De balkons zijn versierd met smeedijzeren werken uit de collectie van de Biedermeier-schilder Friedrich Amerling. De arcadebogen op de binnenplaats dienden vroeger als schuilplaats voor paarden.

Het Stampahuis

De kern van het belangrijke renaissancistische burgerhuis dateert uit de 1e helft van de 13e eeuw, hoewel er ook funderings- en keldermuren van twee eerdere gebouwen zijn ontdekt.

Vermoedelijk heeft Jakob von Tirna tussen 1368 en 1373 een woontoren aan het gebouw laten toevoegen. Het huidige uiterlijk werd in 1561-65 bereikt door een reconstructie die werd uitgevoerd door de Graubünden koopman Antonio von Stampa. Destijds werd het huis uitgebreid en voorzien van een arcade binnenplaats, een trap en een kelder. Rond 1773 werden verdere veranderingen doorgevoerd en werden de bogen op de binnenplaats gesloten.

De voorgevel is in de plint dubbelzijdig begrensd en de net verdachte ramen zijn verticaal ingekrompen door kozijnprofielen. Aan de linkerzijde van het gebouw is een twee verdiepingen tellende toren te zien, die rond 1700 werd uitgebreid tot een volledige verdieping. Het ronde portaal werd rond 1773 voorzien van een gebogen kroonlijstdak op beugels. De achtergevel in de Sonnenfelsgasse heeft een analoge vormgeving.

Opmerkelijk is de binnenplaats, een van de weinige bewaard gebleven zuilengalerijhoven uit de Renaissance periode in Wenen. De vier verdiepingen tellende zuilengalerijen aan 2 zijden zijn deels ommuurd en deels beglaasd. Op de 1e en 2e verdieping staan Toscaanse kolommen, op de bovenste verdiepingen Ionische kolommen. De arcades zijn gekruist, met deels nog originele bakstenen vloeren. De noordwestelijke hoek op de begane grond werd gebruikt als paardenstal, dus er zijn metalen paardenbakken en voedermanden. Een beeld van Onze-Lieve-Vrouw dateert uit de 18e eeuw. Aan de zuidkant van de binnenplaats zijn er klauwplaten uit ca. 1773, waarop opmerkelijk smeedijzeren werk uit het Amerling's Kasteel is tentoongesteld (17de-19de eeuw).

De trappen van het huis zijn ook opmerkelijk. Zo is de twee-armige huistrap met groefgewelven boven de bordessen en het lunetvatgewelf de oudste bewaard gebleven trap van dit type in Wenen van 1561 tot 1565. De houten holle wenteltrap naar de toren is ook een belangrijk werk uit de post-gotische periode.

Nr. 8 Voormalig Palais Seitern

De kern van het Fünfkirchner huis dateert uit het midden van de 16e eeuw. In 1700 werd het door de graven van Fünfkirchen aangekocht en vanaf 1722 werd het herbouwd als een adellijk paleis. Enkele jaren later ging het over op Franz Karl von Seitern, wiens naam het tot op de dag van vandaag draagt. [1] De gevel wordt gekenmerkt door een ondiepe centrale risalit, die dubbele pilasters heeft met sterke volutenconsoles aan de zijkanten en een dubbel portaal in de basiszone. De zadeldaken in de Beletage zijn rijkelijk versierd met bladeren, wijnstokken en maskers. De cordon kroonlijststructuur van het huis is duidelijk zichtbaar.

De Morawa boekhandel bevindt zich in het huis.

Nr. 9 Windhagsches Stiftungshaus

Het gebouw was een opmerkelijk renaissance burgerhuis dat in 1559 werd gebouwd voor de burgemeester van Wenen, Johannes Thau. In 1648 kwam het in het bezit van Joachim Freiherr von Windhag, die een spirituele alumnat schonk die bestond van 1682 tot 1784. In 1840 woonde Adalbert Stifter hier. Het huis met zijn binnenplaats in de renaissance-arcade werd in 1944 grotendeels verwoest door bommen, zodat alleen de voorgevel in de Bäckerstraße tot aan de eerste verdieping overeind bleef. In 1951/52 werd binnen een volledig nieuw gebouw opgetrokken.

Het renaissance-ronde portaal in een rechthoekig frame is een bijzondere vermelding waard. Het toont de inscriptie van het gebouw 1559 en een wapen. Daarboven bevindt zich een raam met voluten en vazen, dat aan het begin van de 17e eeuw met voluten met palmetjes verbonden was met het portaal. Boven het raam bevindt zich een heraldische cartouche, links daarvan een rijkelijk versierde figuurnis uit het 3de kwart van de 17de eeuw met een Madonna van het Mariahilf type van rond 1700.

In het huis is de Kaffeehaus Alt Wien gevestigd.

Kaffee Alt Wien werd in 1936 opgericht door Leopold Hawelka en zijn vrouw Josefine en een dag na hun huwelijk geopend. Tot 1939 runden ze Kaffee Alt Wien, verhuisden toen naar de Dorotheergasse en namen het Café Ludwig over dat nu bekend staat als Café Hawelka.

Sinds de jaren '80 heeft het restaurant zich ontwikkeld naar een café voor de hele nacht. Vanwege de openingstijden, maar ook vanwege de verschijning met veel posters op de muren en gedempte verlichting zijn nu de grenzen tussen traditioneel koffiehuis en Beisl wazig. De spaarzame verlichting is in tegenstelling tot de meeste andere koffiehuisen, waar een lichtere sfeer wordt gecreëerd door bijvoorbeeld royale ramen, draagt hiertoe bij. De Alt Wien wordt onder andere door kunstenaars, schrijvers en journalisten bezocht, op een laat uur mengen zich soms bijzondere en ongewone personen onder de gasten.

16. Stadspaziergang: Innenhöfe - Bäckerstraße 10

Teilweise verglaster Pawlatschenhof in der Bäckerstraße.

Het voormalige Palais Nimptsch in de Bäckerstraße 10, verrast ook met een typisch Pawlatschenhof. De Bäckerstraße is bijna een zuivere Pawlatschen-wijk en werd in het kader van de renovatie van de oude stad op voorbeeldige wijze gerenoveerd.

Het laat-Renaissance paleis, gebouwd voor 1639, ligt op de hoek van de Essiggasse. In 1775 kwam het gebouw in het bezit van de graven van Nimptsch, die in 1789 door Franz Duschinger verbouwingen lieten uitvoeren. In 1838 verhoogde Adolf Korompay het gebouw en veranderde de gevel in laat-klassieke stijl. Het is doorlopend gegroefd met een additieve raamstructuur. De ramen van de Beletage zijn vermoedelijk driehoekig. Het portaal met de hermenpilasters dateert uit de Renaissance periode. Op de zijanten staan kariatiden, die een roosterbalkon dragen met het wapen van de familie von Nimptsch. Op de trapeziumvormige binnenplaats met stoepgangen zijn goed bewaarde remise deuren uit het einde van de 18e eeuw te zien. De ruime tweezuilentrap met gegroefde gewelven boven de bordessen is de oudste bewaard gebleven trap van dit type in Wenen. De kelder met het stenen ronde portaal dateert ook uit de bouwperiode.

Nr. 11 Nieuwe aula van de oude universiteit

In 1753-55 bouwde Jean Nicolas Jadot de Ville-Issey de barok-klassieke Nieuwe Vergaderzaal van de Oude Universiteit, één van de belangrijkste monumentale gebouwen uit de tijd van Maria Theresia. De Nieuwe Vergaderzaal bood ruimte aan alle vier de faculteiten en het universitaire observatorium. De Oostenrijkse Academie van Wetenschappen is hier sinds 1857 gevestigd. Het hoofdfrent bevindt zich op Dr.-Ignaz-Seipel-Platz 2, de zijfronten aan de Bäckerstraße en de Sonnenfelsgasse.

Het eenvoudigere zijfront heeft een centrale risaliet (vooruitspringende ingang) met een balusterbalkon. De driehoekige gevels van de risaliet tonen het Hongaarse wapen.

Nr. 12 Waar de koe het bord speelt

Het Bürgerhaus is een van de weinige woongebouwen in Wenen met een zichtbare vroeggotische structuur. De vroeggotische kern met de ingang dateert uit de 2e helft van de 13e eeuw. In de 15e eeuw ontstond de Manntür, in de 1e helft van de 16e eeuw de gevelschilderingen, in de 2e helft van de 16e eeuw de oriëntaalse en de lokale steenschildering, en in het 4e kwart van de 17e eeuw werd het gevelontwerp uitgevoerd. In 1978/79 werden de muurschilderingen blootgelegd.

De lokale stenen gevel heeft een gegroefde basiszone. De raamassen zijn verticaal ingekrompen door borstweringsframevelden en hebben rechte luifels. Op stenen consoles rust een vlakke erker aan de linkerkant van de gevel. Daaronder bevindt zich een stenen rondboogportaal en een klein gotisch spitsboogportaal. Op de rechterhoek van de gevel, tussen de 1e en 2e verdieping, is naast de erker een opvallende muurschildering te zien met een koe met bril en een wolf die tric-trac met elkaar spelen.

Op de binnenplaats zijn op de oostelijke muur muurstenen uit de 2de helft van de 13de eeuw te zien, en in de kelder zijn nog steeds middeleeuwse steengroevestenen te vinden. Bijzonder opmerkelijk is de tongewelfde ingang met zes vroeg-gotische ronde en ogivalente spleetramen, en de linkermuur met originele vroeg-gotische stucwerk en rode voegschildering.

Nr. 13 Jezuïetencollege

Dit onderdeel van de oude universiteit was het jezuïetencollege, dus het jezuïetenklooster dat aan de jezuïetenkerk grenst. Het is een gebouwencomplex gebouwd in 1624 met een grote binnenplaats tussen Dr.-Ignaz-Seipel-Platz, Bäckerstraße, Postgasse en Schönlaterngasse. De Bäckerstraße wordt overspannen door twee Schwibbögen van het Jezuïetencollege tot aan de Oude Vergaderzaal. Aan de Bäckerstraße bevindt zich de observatoriumvleugel, die oorspronkelijk een acht verdiepingen tellende observatoriumtoren had. De bovenste verdiepingen werden gesloopt.

Nr. 14 Renaissance stadshuis

De kern van het gebouw dateert uit de 14e eeuw en werd in het 4e kwart van de 16e eeuw herbouwd. De gevel is ingekaderd met lokale steen, de basiszone is ashlar. Versieringen in de vorm van leeuwenkoppen en slingers zijn te zien op de rechte luifels van de ramen. Op de eerste verdieping is er een ronde nis met een stenen beeld van de Madonna met Kind uit de bouwperiode. Een breed erkerraam rust op geornamenteerde stenen consoles en bestaat uit dubbele ramen of smalle zijramen met overlappende luifels. Het ronde portaal heeft Toscaanse half-kolommen en een offset vakwerkgebied. De middeleeuwse woontoren op de binnenplaats werd aan het einde van de 16e eeuw aangepast als trappentoren. Hier bevindt zich een gang met balusters van flessen die rusten op een machtige Toscaanse stenen zuil, met glazen paviljoens uit de tweede helft van de 19e eeuw.

In het huis is het restaurant Oswald & Kalb, opgericht in 1979 door Kurt Kalb, en de kunsthandelaar Hummel, ontworpen in 1978/80 door Hermann Czech.

Nr. 16 Vroegbarokke stadswoning

De kern van het gebouw dateert uit de 1e helft van de 13e eeuw en werd in 1525/35 uitgebreid. Een basisontwerp vond plaats in 1563/66, de toren werd na 1646 gebouwd. In 1712 werden 2 verdiepingen toegevoegd en werd de gevel opnieuw ontworpen. Het wordt gedeeld door gegroefde pilasterstroken, de raamassen zijn verticaal gecombineerd. Op de 1ste en 2de verdieping zijn de vensterdaken rijkelijk versierd met schelpen en ranken. Het rustieke pilasterportaal is aan de binnenzijde ingekaderd en heeft een zadeldak. Goed bewaard gebleven is het barokke dakgebinte met uitgesneden standers en de torenstructuur (na 1646) die van hieruit te bereiken is. De binnenplaats met stenen kozijnen en smeedijzeren gangen heeft een modern dak. In de zuidwestelijke hoek bevindt zich een kelderruimte uit de eerste helft van de 13e eeuw met opus spicatum en laat-romaans rond portaal, evenals een S-vormige verbindingsgang en een middeleeuwse putschacht met steengroevesteenmetselwerk.

Sinds 1935 is het huis de zetel van de Oostenrijkse Toeristenclub, die een klimhal op de overdekte binnenplaats exploiteert.

Nr. 18 Huurwoning

Het huurhuis werd in 1904 gebouwd door Rudolf Demski in afscheidingsstijl in plaats van het barokke Palais Albrecht, dat in 1903 werd afgebroken. Het zes verdiepingen tellende gebouw is verdeeld door erkers en gedecoreerd met een Secessionistisch geveldecor. De traliedeur, de foyer en het trappenhuis met stucwerk, terrazzovloeren en leuning zijn deels nog in originele staat. In het gebouw is vandaag de dag de jezuïetenorde gevestigd.

Nr. 20 Oude aula

De Oude Vergaderzaal, toegankelijk vanuit het Jezuïetencollege via 2 vliegende bogen, werd vanaf 1624 gebouwd als representatief gebouw van de Oude Universiteit. De begane grond werd gebruikt als vergaderzaal, daarboven waren collegezalen en op de 2e verdieping was de theaterzaal, voltooid in 1654. Deze werd in 1733-36 herontworpen en de aula werd versierd met illusionistische plafondschilderingen van Anton Hertzog en Franz Anton Danne. Het stelt de Maria-Hemelvaart in de hemel voor. Maar al in 1754 werden de theatermachines en het decoratiefonds verkocht en in 1761 werd het theater verboden.

Nr. 22 Woon- en bedrijfsgebouw

Het laathistorische woon- en bedrijfsgebouw in neobarokke stijl, gebouwd in 1901/02 door Anton Gürlich, ligt op het hoofdadres Wollzeile 33.

15. Stadspaziergang: Innenhöfe - Heiligenkreuzerhof

Eingang zum Heiligenkreuzerhof.

Het Heiligenkreuzklooster werd in 1135 gesticht door hertog Leopold III. Hoe het Hofje is ontstaan is nog niet duidelijk geworden. Waarschijnlijk uit verschillende huizen die het cisterciënzerklooster van Heiligenkreuz (Nieder-Oostenrijk) in de eerste helft van de 13e eeuw kocht en die al in de 16e eeuw tot één groot gebouw waren verenigd. In 1242 wordt het Hofje in een document genoemd als reeds bestaand. Het complex bestaat uit de eigenlijke binnenplaats van het klooster (met prelatuur en kapel) en een gehuurd huis. Recent onderzoek suggereert dat de bouwonderdelen die zich onder de prelatuur bevinden en die aan het huis aan de Schönlaterngasse 7 in het noordwesten grenzen, misschien zelfs uit de 12e eeuw stammen

Rond 1500 zijn talrijke ramen die naar het Heiligenkreuzerhof keken, in de naburige huizen, waarschijnlijk dichtgemetseld. De maker van het huidige Heiligenkreuzer Hof was abt Klemens Schäffer, die de lang bestaande Bernhardskapelle liet verbouwen (wijding 1662). Tussen 1659 en 1676 voerde hij een uitgebreide reconstructie uit van de rechtszaal. De kapel werd in 1730 door abt Robert Leeb versierd met een hoog altaarstuk van Martino Altomonte. Bij deze gelegenheid is ook de tuin van de Prälaturgärtchen aangelegd. Het gehele complex werd in 1769/1770 gerenoveerd (toevoeging van een extra verdieping aan het huurhuis), de kapel werd in 1780 opnieuw gerenoveerd. Sinds 1771 heeft de binnenplaats zijn huidige vorm: Arcadebinnenplaats, gevels tegenover de grote binnenplaats en drie verdiepingen tellende vleugel in de Schönlaterngasse met portaal en rijkelijk versierde ramen. De Stiftshof en zijn huurhuizen vormen ook een doorgang van de Schönlaterngasse naar de Grashofgasse (Grashof). De kleine binnenplaats is gescheiden van de grote door een tuinmuur. Op de binnenplaats staat een fontein met het wapen van het klooster en het opschrift "ACSH 1670". In 1754 werd de zogenaamde "Zuhause" gebouwd. In 1768 werd hier de graveeracademie gevestigd, die in 1786 naar St. Anna verhuisde.

Bewoners

Tijdens de eerste Turkse belegering werden hier veel burgers van de buitenwijken ondergebracht.

14. Stadspaziergang: Innenhöfe - Schmeckender-Wurm-Hof

Legendenbehafteter Durchgang.

De passage van Wollzeile naar Lugeck bestaat al sinds de 17e eeuw. In de smalle doorgang vindt u vandaag de dag verschillende bedrijfspanden. Volgens een legende zou een draak ("worm") in een van de kelders hebben geleefd en een vreselijke stank hebben verspreid. Omdat "smaak" ook voor ruiken stond, werd het huis omgedoopt tot "Schmeckender-Wurm-Hof". Een ander verhaal vertelt over een meisje dat in een van de huizen woonde. Toen haar vrijer een boeket bloemen naar het raam gooide, liet ze het minachtend vallen. De bloemen landden tussen de klauwen van de gouden alligator - het gildebord van de Leder-verwerkers in hetzelfde huis. Het ongelukkig geplaatste boeket gaf de indruk dat de "worm" aan de bloemen rook.

Hans Figlmüller verwierf internationale bekendheid met de "Figlmüller Schnitzel" en de klassieke Weense keuken. De "Figlmüller-Schnitzel" is een zeer dunne schnitzel maar met een gewicht van minstens 250 gram, die niet in de friteuse wordt bereid, maar met plantaardige olie in de pan. Het is een gebakken Schnitzel van varkensvlees. De cultstatus van de Schnitzel - het wordt geadverteerd als de beroemdste Schnitzel van Wenen - leidde tot Wiener-Figlmüller- Weken in andere metropolen. Daarnaast worden in de restaurants in de Wollzeile en in Döbling ook de echte Wiener Schnitzel als Original Wiener Schnitzel van kalfsvlees met aardappelen en veldsla.

13. Stadspaziergang: Innenhöfe - Zwettlhof

Durchgang zwischen Stephansplatz und Wollzeile.

Het gedeelte van de Zwettlhof tegenover de Wollzeile was oorspronkelijk één verdieping hoog, werd tijdens de stadsbrand in 1627 door vlammen verwoest, werd vervolgens grotendeels herbouwd en in de loop der jaren herhaaldelijk gerestaureerd. Het gebouwencomplex werd in 1839-1842 gesloopt. In plaats daarvan richtte bouwmeester Leopold Mayr in 1844 een vier verdiepingen tellend nieuw gebouw op met twee openbare doorgangen van Stephansplatz naar Wollzeile. Vandaag de dag biedt de passage onderdak aan bedrijfspanden en straalt ze een betoverende charme uit. Wij komen bij de afslag Wollzeile aan de overkant van de straat vandaan. Het is de zogenaamde Schmeckender-Wurm-Hof. Weet u nog?

12. Stadspaziergang: Innenhöfe - Generalihof

Geschäfte ehemaliger K.u.K.-Hoflieferanten.

Het gebouw werd in 1894 door de Assicurazione Generali omgebouwd en is het hoofdkwartier van gerenommeerde oude Weense bedrijven die tot de hofleveranciers van het keizerlijke hof behoorden. De traditionele winkels zoals glasfabrieken en kledingstudio's bevinden zich in de doorgang van de Graben naar de Bräunerstraße

In 1565 werden drie huizen omgebouwd tot het zogenaamde Teufenbachhuis, dat in de 18e eeuw door de graven van Breuner werd omgebouwd tot een barok paleis. Het drie verdiepingen tellende complex op de hoek van de Herrengasse en de Stempfergasse omsluit een binnenplaats in de renaissance-arcade met een trap die uitsteekt in de binnenplaats, die oorspronkelijk in de van rond 1730/35 door de meester-steenhouwer Antoni Carlon, evenals stucwerk in het trappenhuis en in verschillende kamers door Johannes Formentini. In de 19e eeuw werd het hele complex omgebouwd tot een kantoor- en bedrijfsgebouw, het zogenaamde "Generalihof".

11. Stadspaziergang: Innenhöfe - Nestroy Geburtshaus

Eleganter Pawlatschenhof aus dem 18. Jahrhundert.

In 1801 werd de acteur, toneelschrijver en satiricus Johann Nestroy geboren in het huis in de Bräunerstraße nummer drie. Op 25 Mei 1862 is hij aan de gevolgen van een beroerte overleden.

Zijn grootste angst was om levend begraven te worden. Hij heeft letterlijk gezegd dat de kennis van de doctoren ontoereikend is om de dood vast te stellen en het zeker nog twee honderd jaar zal duren voordat die kennis gemeengoed is. Daarom heeft hij in zijn testament laten vastleggen om hem 3 maal 24 uur in zijn kist te laten liggen (gebruikelijk was 2 maal 24). Na de Dienst moest hij in de opbaarkamer nog 2 dagen blijven liggen zodat hij eventueel bij wederopstanding een teken kon geven en pas daarna in de Gruft (het graf) te worden bijgezet maar zonder dat de kist wordt dichtgetimmerd. Zijn lichaam is naar Wenen gebracht en op de Währinger begraafplaats begraven. In 1881 is hij overgeplaatst naar een Eregraf op het Zentral Friedhof Wien

De binnenplaats van het huis, gebouwd in 1761, heeft open gangen met smeedijzeren roosters en een muurfontein, en vertegenwoordigt een elegante versie van de klassieke Pawlatschenhöfe.

10. Stadspaziergang: Innenhöfe - Michaeler Durchgang

Versteckte Abkürzung im 1. Bezirk.

De drukte op de Michaelerplatz komt in de Michaeler Durchgang abrupt tot een einde. Aan beide zijden van de laatbarokke binnenplaats die van de Michaelerplatz naar de Habsburgergasse leidt, zijn kleine, fijne winkeltjes te vinden. Kijk vooral ook eens naar boven

9. Stadspaziergang: Innenhöfe - Kohlmarkt 11

Barocke Wagenschuppen im Innenhof.

Barokke koetshuisjes en een typische Pawlatschen constructie zijn te vinden op de binnenplaats van het hoekhuisje op nummer elf. Het gebouw werd in 1720 in opdracht van de Barnabietenorde gebouwd, aan wie de naburige Sint-Michielskerk was overgedragen. In 1749 verhuisde Joseph Haydn naar een zolder in dit huis, waar hij vele jaren woonde.

8. Stadspaziergang: Innenhöfe - Ledererhof 2

Moderner und saniertes Pawlatschenhof.

Het huis op nummer twee werd gebouwd aan het begin van de 18e eeuw en boeit met een klein maar typisch Pawlatschenhof, dat liefdevol wordt onderhouden. Naast het barokke huis onderscheidt de Ledererhof zich door zijn idyllische ligging midden in de stad. Bezoek is mogelijk op afspraak, telefoon +43 1 533 53 12.

Het huidige gebouw werd in 1883 volgens de plannen van Ludwig Tischler in rijk gestructureerde neo-barokke vormen opgetrokken. Toen de oude gebouwen eerder werden verwijderd, werden er Romeinse muren gevonden en werden er talrijke Romeinse bakstenen in het puin gevonden. Het nieuwe huis had een enorme voorkant aan het plein en had een basiszone die zich uitstrekte over twee verdiepingen. Daarboven was een centrale gevelzone die zich ook over twee verdiepingen uitstrekte. Boven een kordonnetje volgde nog een verdieping en een zolderverdieping. Op het nieuwe gebouw werd een Turkse bol boven de poort geplaatst (net als op het vorige gebouw) en de naam "Zur goldene Kugel" werd er ook naartoe overgebracht. De architectuur werd niet alleen positief ontvangen. Zo werd het beschreven als een afschuwelijk ostentatief huis, "dat de harmonie van het plein schril verstoort". In 1929 werd het gekocht door het bedrijf "Neumayer & Co.

In 1934 werd het door Emil Hoppe en Otto Schönthal herontworpen in de stijl van "Neue Sachlichkeit". Op 10 september 1944 werden minstens drie bommen in het huis gegooid. Eerst bracht een bom de linkerhelft van het huis naar beneden, waarbij een schoorsteenveger werd begraven. Toen werd het deel dat aan de Färbergasse lag en het dak geraakt. De zware trillingen scheurden ook raam- en deurkozijnen uit, scheidingswanden stortten in en valse plafonds werden gewelf. Daarnaast was er schade door het weer. Op 5 april 1945 ontplofte een bom direct voor het café in het gebouw. De springgolf en de splinters doorboorden een afgelegen waterreservoir en veroorzaakten verdere schade in de omliggende ruimtes.

In 1948 werd de Ledererhof gerestaureerd (ditmaal alleen door Emil Hoppe) met een sterk vereenvoudigde gevel, een verkleinde zolderverdieping en een nieuw, sober dak.

Restauratie van de historische gevel

In 1990/91 werd de historiserende gevel gerestaureerd (architect Peter Podsedensek, bouwmeester Richard Lugner). De tweevleugelige toegangspoort is nieuw gecreëerd door middel van handsmeedwerk. Het dak en de zolderverdieping werden toen echter niet verbouwd [1] Pas in 2010 werd de zolderverdieping verbouwd en is nu de Generali-verzekeringsmaatschappij gevestigd.

7. Stadtsparziergang: Innenhöfe - Lange Gasse 34

Einen typischen Pawlatschenhof beherbergt das Haus in der Lange Gasse.

De Lange Gasse was de oude hoofdstraat van Josefstadt. Op nummer 34 staat het huis "Zur heiligen Dreifaltigkeit", dat een ruime Pawlatschenhof herbergt. De binnenplaats is echter alleen te bereiken via het restaurant en het bakkerijmuseum "Alte Backstube" en is daarom grotendeels verborgen voor de ogen van de voorbijgangers.

6. Stadtsparziergang: Innenhöfe - Durchhaus Neustiftgasse

Stimmungsvolle Innenhöfe verbinden die Neustiftgasse mit der Lerchenfelderstraße.

Zowel charmante als zuidelijke flair heeft dit huis te bieden. Kleine cafés en sfeervolle biertuinen vormen de "vrijwillige doorgang" van huisnummer 16 in de Neustiftgasse naar de Lerchenfelderstraße. Het gebouw werd gebouwd tussen 1848 en 1856 en bestaat uit drie binnenplaatsen en zes trappenhuisen.

5. Stadtsparziergang: Innenhöfe - Adlerhof

Der Adlerhof verbindet die Siebensterngasse mit der Burggasse.

De Adlerhof belooft een bijzondere shortcut tussen twee straten. Het Durchhaus verbindt de Siebensterngasse met de Burggasse en werd gebouwd in 1874. De binnenhoven zijn in trapvorm aangelegd en met elkaar verbonden door een trap.

4. Stadspaziergang: Innenhöfe - Amerlinghaus am Spittelberg

Ruheoase im Amerlinghaus.

In 1675 werd het terrein van de huidige Spittelberg verkaveld en verhuurd. De voorstad, die zich daar in de loop van de 17e en 18e eeuw ontwikkelde, was berucht om zijn tavernes en koffiehuizen, waar niet alleen muzikanten en volkszangers, maar ook prostituees voor vermaak zorgden. Bovendien heeft het smalle stelsel van steegjes op Spittelberg de huizen samengeperst, zodat er nauwelijks binnenplaatsen of tuinen waren. Toch betovert Spittelberg vandaag de dag met zijn kleine huizen en Pawlatschenhöfe en wordt het sinds de renovatie in het midden van de jaren zeventig beschouwd als een beschermd gebied dat het waard is om bewaard te blijven. Bezienswaardig is het Amerlinghaus, dat dateert van rond 1700. 200 jaar oude wijnstokken vormen een dicht bladerdak boven het sfeervolle Pawlatschenhof van het gebouw.

3. Stadspaziergang: Innenhöfe - Raimundhof

Mehrere Höfe verbinden die Mariahilfer Straße mit der Windmühlgasse.

De Raimundhof is vernoemd naar de acteur Ferdinand Raimund, die in 1790 in het huis "Zum goldenen Hirschen" werd geboren. Het huis aan de Mariahilfer Straße 45 is een doorgaand huis, dat meerdere trappen en binnenplaatsen op een rij verbindt met de Mariahilfer Straße en de Windmühlgasse. Zowel een winkelcentrum als kleine eetgelegenheden en cafés verlevendigen het Raimundhof vandaag de dag.

2. Stadtsparziergang: Innenhöfe - Margaretenplatz und Margaretenhof

Historisch geprägter Marktplatz, im Hintergrund der Margaretenhof.

De historische kern van het vijfde district van Wenen strekt zich uit rond de Margaretenplatz. Hier vindt u het Schlossquadrat, een gerevitaliseerd 14e eeuws landgoed dat nu restaurants en bars herbergt, en het Margaretenhof. De Margaretenhof is een combinatie van appartementsgebouw en cottage-idee in de vorm van een residentiële binnenplaats, gepland tussen 1884 en 1885 door de theaterarchitecten Ferdinand Fellner en Hermann Hellmer. Achter het gebouwencomplex loopt een laan die de afzonderlijke vleugels met elkaar verbindt en wordt begrensd door smeedijzeren hekken.

1. Stadtsparziergang: Innenhöfe - Schlossquadrat

Der Pawlatschenhof mit seinen Gastgärten ist besonders im Sommer reizvoll.

Het gebouwencomplex "Schlossquadrat" op de Margaretenplatz dateert uit de 14e eeuw. Het landgoed, dat de naam "Niederer Hof" kreeg en later bekend werd als kasteel Margareten, veranderde meerdere malen van eigenaar. Niet alleen daardoor, maar ook door de ernstige vernielingen tijdens de eerste en tweede Turkse belegering (1529 en 1683) leidden tot structurele veranderingen aan de binnenplaats. Nicholas Olàh, aartsbisschop van Gran, liet in 1555 onder andere een paleistuin aanleggen in de aangrenzende Gartengasse. Toen de stad Wenen het landgoed in 1727 kocht, werd de paleistuin vanaf dat moment gebruikt als moerbeienkwekerij. Het hof liep dus langs de Gartengasse, de Schlossgasse en de Margaretenplatz. Delen van het paleis, zoals de Schlossgasse 21 en 23 en de percelen aan de Margaretenplatz, werden verhuurd aan fabrikanten en kooplieden, zodat de Margaretenkapelle (Margaretenstraße 79) in 1783 ook in de loop van de verbouwingen werd gesloopt. Het plein van het kasteel wordt vandaag de dag nog steeds commercieel gebruikt. Het voormalige kasteel herbergt verschillende horecagelegenheden en boeit met zijn historische charme en romantische gastentuinen.

